

Klaus Rifbjerg

Krónika: Kifelé a semmiből

Egy költő verseket olvas: amikor legjobb — legszomorúbb, legmélabúsabb, legélénkebb, legvidámabb — a költészet, olyan a fénye, mintha maga volna a szeretet.

Nincs mese, életképes költészetet csak a fájdalom, a kétségbeesés, a vágyakozás és a humor képes teremteni — még akkor is, ha a szeretetről van szó! Ha a biedermeier vagy a tegnapelőtti költészetéről beszélünk, talán a negatívát nevezhetjük meg a modernizmus velejeként. Ahogy olvasom Asger Schnack *Szerelmeskönyv* című kiváló antológiáját (Aschehoug 1999), csaknem mindegyik szövegben igazolódni látom előbbi állításomat. Vegyük például a szélsőségesen modernista Henrik Nordbrandtot, aki így szól a szerelméről:

*olyan vagy mint egy film
a húszas évekből azok a hűhűde-
boldog hintázó bársonyszemek
ahonnan nagyon művészien
csöpög a jövőfájdalom
verseim anyja
ómódi kacérkodások divatszeszélyek
a szekrényfiókban
tízéves levendulák és egy egészen
lenyűgöző púderdoboz
egy ritka erényes
sokszor megszeplősített menyasszony
és mégis muszáj szeretnem a szemed
álfájdalmát a te két
viruló morfiumfádnak
melyek alatt
szorosan szétválva
magunkat szeretjük*

Egy hollywoodi anekdota szerint Anatole Litvak orosz–amerikai filmrendező, akinek más bevándorlókhoz hasonlóan voltak bizonyos gondjai a nyelvvél, egyszer rákiabált a stúdióban szeretkező párra: „Move closer apart, please!” Ez az utasítás önkéntelenül rimel arra a nordbrandti elképzelésre, hogy a végérvényes elválás teremti meg a legnagyobb intimitást, s igazán csak akkor kerülhetünk közel magunkhoz, és így egymáshoz is, ha az irrealitás álfájdalmát alapfeltételként kezeljük, és a viruló morfiumfák hozzák meg az alvást s vele az álmot, melyben lehetővé válik az egyéolvadás.

Ezzel kapcsolatban úgy tetszik, elkerülhetetlen áttérni a szkaldok Ádámjára, lássuk hát Oehlenschläger változatát:

*A rózsák harmatosan állnak itt
Az árnyékból derűs urnák kilesnek
Sugárnyalábjai hűs holdezüstnek
Virág-bíborral színük keverik.
Az árnyas fák alatt illataik
Adják mérgét Erósz nyílvevesszejének
Lángolva élvezik nyugtát a kéjnek
S igézve álmodják álmaik.*

*De lám, hűvös tetők alatt szelíden
A rózsza lángol s mind szépségesebb
A lombok közt e boldog lakban itt.
Aludj, te drága rózsabimbó, szépen!
S ki boldogabb az éjben nem lehet
Ha adnám álmod búcsúcsókjait.*

Persze a virágzó morfiumfákat itt egyéb árnyasságok helyettesítik, de senki nem vétetheti el az álmot, a vágy, a gyöttrődés, az idegenség közös hangulatát a több mint száz év elválasztotta két szövegben.

Mindkettő csöpög a „jövő fájdalomtól”, és észrevehető, hogy mindkettejükénél éppen ez „a vers szülőanyja”. Ami meg a szerelmet illeti, hát Erósz nyila még mindig mérgezett! Miként várható volt, a péce undorral kiköpi a ‘harmatos’, ‘illat’, ‘holdezüst’, ‘bíbor’, ‘árnyas’ és ‘igéz’ szavakat a helyesírás-ellenőrzésnél.

Még el sem jutottunk a szerelemig, máris eltűnt. Még el sem jut a szerelem akárkiig, már ő sincs ott:

*Amikor alszunk
Két madár a szívünk
Kint a sötétben meg a városban.
A házak közt megtalálják az utat,
És övék minden idő, az egész menny.
Messzire érnek pár másodperc alatt –
Kitárják szárnyaik és átfogják a várost
Hangtalan, távoli villámként csavarognak
Ahogy a tollak legjobban érzik az oxigént:
Erdők, a tenger, emberi agyak
Eloldott álmokkal megköltözve.
Ezért álmodunk –
A mosolyod tudja, szemhéjodon az erek
Alvásod hangjai, sshh, sshh,
Szíved madár künn a sötétben,
Hang idebenn a sötétben.
Oly fehér a bőröd és én megint érezhetem
Ezt a boldog szorongást a haláltól.*

Michael Strunge az álom segítségével könnyedén felülemelkedik mindenfajta freudi közhelyen, és a szerelmi aktus csúcspontjaként jellemzi „a boldog szorongást a haláltól”. Megint az egyidejű összeolvadásról és menekülésről van szó – a kint a városban lebegő szívről, a la petite mort gondolatára az eksztatikus önfeledésről mint szerencsés menekülésről. De az erjesztőszer a halál, a boldogság pedig boldogító csalás. Tudta ezt Emil Aarestrup is:

*Erősebben körém fond
Gömbölyded hű karod;
Ölelj, amíg a szíved
Meghitt s nekem dobog.*

*Mert mostmár nemsokára
Eltűnünk mint levél
Ha száráról levált már
Mint hab folyó színén.*

Ezek a szövegek, melyeket sok-sok év választ el egymástól, közvetve Platón régi eszméjében gyökereznek, hogy az ember széthasított élőlény, mely egyszer kettéválasztva örökké keresi a másik (jobbik?) felét, de sohasem találja meg, eltekintve attól a rövid pillanattól, amikor a progenetikus összeolvadás végbemegy, és létrejön a széthasadásra kész új individuum.

Az ember bizonyos esetekben szabadulásnak érzi, hogy nem kell többé üzekednie, s ez felrémlt a Vén Bütyökben, ahogy Skagenben nevezték Holger Drachmann, de hát ő is annyi éven át folytatta, hogy mégiscsak érezni belőle egy csepp keserűséget:

*Elcsöndesült idebenn,
Nincs semmi láng.
Megbomlott hangszer
Húrt a porba ránt.*

*Koporsófedélre
Kattant a zár...
Isten, ó, hála:
Sohase már!*

Hogy ezzel egy egész korszakra csukja a zárat, Drachmann nem tudhatta, de így történt, és annak a hajónak a fedélzetén, mely Koppenhága fél értelmiségét vitte észak felé, hogy Grenen homokjába temesse a dalnokot, ott ült Johannes V. Jensen és csikorgatta a fogát.

Ezután másképp kellett alakulniuk a dolgoknak, és másként is alakultak a 'Reggelinél'-lel, az 'Interferencia'-val és 'A Memphis állomáson'-nal, de nem valami sokáig, az idill gyorsan helyreállt, és bár a szép 'Envoi' a nevében hordozza a vágyakozást, a szenvedélyben benne van a teamelegítő:

*Kitárja hűvös
Kezét a polc most
A nyári holdnak.
Egy év múlva:*

*Éppolyan bükkök
S világos éjek
Éppoly boldogság!
Egy év múlva:
Rigó füttyönget
Tavas-fuvallat
Kél már, barátném!
9 év múlva:
Éppolyan bükkök
S világos éjek
Éppoly boldogság!*

Kétségtelenül nő az áramlás ereje, ha az 'Envoi' mellé sorolva Jensen 'Cecil'-jére vetjük pillantásunkat, melynek főszereplője ugyanazt a nevet viseli, mint Blicher hősnője a 'Gyapjúkereskedő'-ben, de ezzel (a jut helyszíntől eltekintve) véget is ér a hasonlóság. A 'Cecil' hamisítatlan himmerlandi történet olyan szerelemről, mely nem vezethet máshová, csak a pokolba, mert túlságosan is merev, túl indulatos, túlságosan képtelen a kompromisszumokra és túlságosan függ a bevett társadalmi szokásoktól. Cecil büszke, gyönyörű és megközelíthetetlen. Kérője, Anton büszke és pipogya, és amikor nem képes azonnal megkaparintani Cecilt, elkezd nyakalni az italt, mint tíz lefolyó egyszerre, és vadul száguldozni a lovakon. Nyomasztóan és jól végződik, mert Cecilt végül elfogja valamiféle poétikus dac, és mielőtt még bárki is szólhatna Johannes Jørgensennek, Cecil és Anton már házasok, és a férfi egy éven belül elissza a birtokot, majd még tovább csúszik lefelé, de amikor már csak mászni tud, és Cecil felkészült, hogy kihajítsa, találunk itt egyfajta szeretetet – oly idejétmúltan kedélyes ábrázolásban, amilyenek századunkban csak egy Johs. V. Jensen tudott nekiveselkedni.

Hogy mit akart mondani, hogy fellépjen Jens August Schade ellenében, senki nem tudhatja, de én úgy vélem, a 'Madame d'Ora' szerzője (összeszorított szájjal) elismerően bólintott volna a 'Jensine' alábbi szövegrészére, ahol a hősnő a színpadon olyasmit művel, amit nem lenne szabad, s ezzel megerősíti a szerelem jogát arra, hogy határokat szegő, életveszélyes és szórakoztató legyen: „A nézők megrémültek a váratlan eseménytől, ámde Jensine csak szavalt:

»Most pedig széles szárnycsapásokkal felröppenünk az égbe« – de hirtelen tárgyát váltott, mintha nem bírná elviselni a szöveget, mely túlságosan rémisztő ahhoz, hogy ráruházza érzelmeit – »– megpödörte bajszát, mint valami atletikus macska« nem erről beszél Aiszhülosz, mielőtt a Fúriák áthajóznak a Sztükszön az alvilágba? A nézők meglehetősen összezavarodtak. »De hát Zeusz segít majd nekünk – vezetni lépteinket –, és ha hiszünk benne, az égben fogunk ringatózni«.

Kövére könnyek gördültek a szeméből – valóban átérezte, amit mondott. Mint ahogy Halifax Carlsen hallotta a madárdalt túl a mozdony dübörgésén, noha, mondta, ez teljes képtelenség. A férfit forróság öntötte el – érezte a tavaszt magában is, a nőben is...

Jensine rövid szünetet tartott utolsó válasza után, de könnyek csillogtak a szemében: »Most pedig ég veled, élj boldogul, hajdani szerelmem. Hazautazom az én kis Kertemindémbe. Látod, nem mehetek veled.«

Könnyek csillogtak a nézők szemében.

»Kertemindében is van Isten«. (Amúgy ez a történet.) Jensine leeresztette a karját”.

Alapjában ennyi az egész: ha a szeretetről vagy annak hiányáról beszélünk, nem élhetünk a kéziratban álló, kétségbeesett szavakkal! Muszáj valami egyebet találni, esetleg

valami teljesen tébolyodottat (mint Jensine), s nekilátni álmodozni vagy verseket írni, mint a költők. Ennek talán félretájékoztatás lesz az eredménye, ahogy Jensine nézői is megtapasztalják, de őszintén szólva: nem képzelhető el, hogy olyasféle elragadtatás ez, mely kiváltképp értelmezhető az eksztázis rokonértelmű kifejezéseként?

Így pl. túlléphetünk magunkon, hogy egy pillanatra megfeledkezzünk az összes béklyózó kötelékről, a beilleszkedettek nyomulásától, minden félmázsás elkoptatott szólamról, melyek éjjel-nappal egyhuzamban beletiporják az ember fejébe az újságokat, hetilapokat és a tévéműsorokat. Talán ezenfelül lehetne esélyt adni a szerelemnek is; hiszen ez annál izgalmasabb, minél inkább szőr ellenében, nem pedig szőrmentén simogatjuk. Ahogy a macskatalpakról írja Jørgen Gustava Brandt:

*Kisétálsz a semmiből
mint valami álomban
Jössz a semmiből
Puha léptekkel.*

*Kilépsz a sötétből
Mint fényből az árnyék
Nem a napból, nem
a lámpa éjéből
Hanem a semmiből, puha léptekkel.*

Egyszerűek a kulcsszavak: hálni, hús, halál. A költészetet tárgyaljuk, de amikor legjobb (legsomorúbb, legmélabúsabb, legelénkebb, legvidámabb), olyan fényt hordoz, mely csaknem azonos magával a szeretettel. Ami figyelemre méltó, hogy a költészet, akár csak a szerelem, nem megmagyarázható. Ugyanis nem a napból, nem a lámpa éjéből jön, hanem a semmiből, puha léptekkel.

Új házások

- 1. Az összes kirakatüveghez
nyomva újházias orrunkat
indulunk bevásárolni.
Fojtott örövendezésben ringatózva
úszószárnyat úszószárnyba öltő
pingvinekre hasonlítunk hátulról.*
- 2. Reszketve torpanunk vissza
40 és 60 watt között
Micsoda élvezet amikor a biztosíték kimegy
a villanyórában.*
- 3. Virágok hajtanak a nekünk
fogkefét árusító hölgy hajából.
Szemérmesen veszünk kettőt.*

4. *Ugyan mit ér egy otthon kuktafazék nélkül?
Robbanása soha nem fogja
túlharsogni csókjainkat.*
5. *Te te csipkés kötényben!
Kiáltozni kél kedv:
Nagyanyó! Nagyanyó!*
6. *Aggodalmamban
hogy legyúr a mozgás
teszek egy lépést hátrafelé
míg te fél kiló
széletelt marhahúst veszel.*
7. *Soha ennyire még nem szerettem
az ébresztőórát
mint ezeken a reggeleken
amikor te, najádóm
előbukkansz a dunyhák tengeréből.
Tollszülte Vénusz.*
8. *A csírázó polgáriasság
összes gyümölcse elfonnyad, kedves,
ahogy kioldod pizsamád fűzőzsinórját.*
9. *Újházás orrom odanyomom
hasad kirakatához
és megyek bevásárolni.*

Szabadkikötő

*A legszívesebben mindenki elterpeszkedne
a tikfa-rakások körül
prüszkölne a szivardoboz
illatának gondolatától
és emlékezne a konyakkal locsolt mulatságokra
s a nyomásra a gyomorban evés után
majd rögtön áttérne
indiai képzettársításokra
és a bangkoki álomra
lám, a fa a bélyeg
így kezdte pályáját
H. N. Andersen, bárok, bordélyok
bélyegek, elefántdübörgés
melyet egy katonazenekar fúj
mígnem betöltötte a fejben
a képzelet korgásterét.*

Átfogna mindent
de látásomat átültetik
szememből szennyszag-köhögésű
hajóürülékbe, örök grépfrútokba
felfalt villanykörtékbe
megrágcsált újságpapírba
és a furcsa mállásba a vízben
ahová csapódik a zuhanás.
Jel: a pépben egy
narancshéj.
Ez a fordított köhögés
hang elfogadhatatlan mint a
lótetemek leleplező lármája,
a látásom visszagördül
szemembe, marinált heringek
piával feltöltve
a megértés apró melléküvöltései.
Képváltás és koncentráció-igazítás
míg az ember meg nem érzi a körben forgó káoszt
táncosi alakot nem nem ölt
nehogy bekerítsék.
Szirénaszó, lengő daru
horgonyok válnak le egy hajó oldaláról
háromtonnás kikötőoszlopok
hullnak elemeikre a balettcipők
érintésétől, lelapított
géppuska szórja egyesével
foglalatukból a macskaköveket
kő-pezsögősdugók fala
hűvösség, üdvösség.

Kopár, kopár – üdvös kopár
a dolgokon kívül a világ minden egyébnek
eleven bukás, te meg én
a meghasonlás folyamatos pillanatától vezérelten
az egyetlen eleven lények hogy felálljunk
szembenálljunk.
A nap harmincfokos
hideget fúj ránk
árnykép-teremtő
teremti és szemmel tartja
árnyékaink büntudattal terhes
járását, ahogy a falon együtt
mind nagyobbra nőve veszekednek
elhagyják ezt a területet.

Miszoglád Gábor fordításai

Krónikus ártatlanság

Helle megjelenése az én életemre is sokkolóan hatott. A nőiségre mindig is mint valami idegenre tekintettünk, kivéve, ha anyánkról volt szó. A lányokat csitri, néember vagy hölgy feliratú skatulyákba soroltuk, amikor pedig lányokként emlegettük őket, vagy gondoltunk rájuk, mindig érinthetetlenek és elérhetetlenek voltak számunkra.

És akkor hirtelen teljes valójában berobbant életünkbe Helle. Megjelenését akkora füst-felhő kísérte, hogy meresztgetnünk kellett szemünket, hogy alakját tisztán és világosan lássuk. Szerintem a szexualitás csak jóval a vele való találkozás után ébredt fel Toréban. Először a kapcsolat külső körülményeit kellett elrendeznie, a nemiség, melyet a lány felbukkanása szinte megbénított, csak később lépett működésbe.

Már Helle kontúrjainak felismerése is nehezemre esett, hiszen kénytelen voltam gondolkodás és a szokásos mérlegelés nélkül elfogadni őt.

Fokozatosan lépett elő a ködből. A fény, mely a tornatermi estén beragyogta alakját, több-kevesebb erővel továbbra is ott lebegett fölötte. Fénytündér volt, mert nőiessége a bőrén át is sugarakat bocsátott ki, elvakítva a rászegeződő szempárt. Teljesen lenyűgözött. Ha éreztem is nemi vonzalmat iránta, ez csak ritkán tudatosult bennem, csupán azokban a pillanatokban, amikor rám nézett ugyan, de nem látott, miközben én úgy éreztem, hogy szeme mellkasomat pásztázza; lehetetlen volt nem észrevenni a gyomromban jelentkező érzést. Ám mindez csak a pillanat törtrészéig tartott; amikor a szellemi fáradtság erősebbnek bizonyult a tudatnál, és egy másodpercre elfeledtette velem Torét és azt, hogy Helle az ő kedvese.

Egyébként éppen az a tény tudatosult bennem leginkább, hogy Helle Toréé. Attól a naptól kezdve, hogy barátom az idéetlen tornateremben találkozott vele, tudtam, hogy végre bekövetkezett az a titokzatos valami, és azóta folyamatosan azért küzdöttem, hogy megismerjem és megnyerjem magamnak a lányt, ami elengedhetetlenül szükséges volt saját létjogosultságom biztosításához.

Csodálatos teremtmény volt, ahogy a csinos fruskák szinte mindig csodálatosak és kivételesek. Nem vihogott vagy idéetlenkedett, ami kortársaiban annyira riasztott. Szerintem ez a szakasz kimaradt az életéből. Mintha már egy korábbi létezés során átesett volna rajta.

Mosolya még ragyogóbbá varázsolta az őt körbelengő fényt, de ennél még szembeötlóbb volt valami rémületféle, igen, egyenesen rémület, mely időnként megvillant a szemében. Volt benne valami meszeszerű, mintha egy gonosz boszorkány azt jósolta volna neki, hogy amikor betölti egy bizonyos életévét, varangyos békává fogja változtatni, és ezekben a pillanatokban váratlanul feltűnt, hogy beteljesítse a jóslatot. Helle ilyenkor idegenné és titokzatosná vált, másrésről viszont valamiféle rokonságot véltem felfedezni közöttünk.

Bizonyára Tore is átélte a rémületet, arca elváltozott, aztán mintha zavaros vízből bukkanna fel, megtisztulva, büszkén kilépett a partra; indiánarcát a nap felé fordította, miközben beragyogták az új létezés tiszta sugarai. Én inkább fémre hasonlítottam, akibe az élmények savként marták be magukat és kitörölhetetlen képeket rajzoltak; közönséges groteszk tapasztalataim a lehető legélesebben vésődtek a háttérbe. Valószínűleg ez történetett Hellével is.

Finom lénye elegánsabbá tette beszédemet. A maga sajátos módján formált minket, így jelenlétében észrevétlenül megváltoztunk, megnyugodtunk, és a mondatok nem hatalmas mesterkéltén verdeső madárként hagyták el szánkat, mely nem talált leszállásra alkalmas ágat. Mintha kötelezettségeink lettek volna vele szemben, de olyan jogokkal is felruházott, amelyek sokéves magányos hímlétünk után kolosszálisnak tűntek. Leginkább Tore élvezhette ezt, de az én hatósugaram is kitágult, sőt még az ellenkező nem közelsége okozta görcs is csökkent.

Naprendszer alkottunk, melyben Helle és Tore volt a nap, én pedig a körülöttük keringő bolygó. Legalábbis ilyennek látott minket a külvilág. És a kép helyesebb volt, mint hitték, mert ők ketten tényleg nap voltak, szomorú holdam fényét a nagy tűzhely hangulata határozta meg.

Helle varázsa egyre erősödött, mert fogalmunk sem volt róla, ki ő. Néha úgy éreztem, talán nem is létezik; amikor átlépett a kerti kapun, és mi már nem láhattuk, egyszerűen beleveszett a világegyetembe. Nem voltak barátai. Apjára, aki talán meghalt, vagy valami távoli országban élt, csak homályosan utalt Torénak. Junkersen asszony talán ismerte a boszorkánymesterség minden csínját-bínját, és egyszerűen a levegőből hozta létre ezt a csodálatos teremést azért, hogy hatalmába kerítsen minket.

De a mindennapok Helléje minden kételyünket egy csapásra vénasszonyok fecsegésévé változtatta.

Vasárnaponként gyakran sétáltunk az erdőben hármásban. Ezeken a békés, boldog hétvégeken minden tökéletesnek tűnt. A napok szinte teljesen összezemosódtak; mintha mindig szitált volna az eső, és mintha lett volna valami kesernyés a levegőben. Ezek a reggelek szinte maguktól teltek el, a villamoson semmi különös nem történt. Az előttünk álló együttlét gondolata meghitt melegséggel töltött el minket. Kirándulásainkat a külső szemlélő jelentéktelennek tarthatta, de számunkra szinte szakrális jelentéssel bírtak, mert hétköznapi találkozásainkon túl is együtt voltunk, megerősítve, hogy vasárnap is szükségünk van egymásra, amikor mindenki otthon durmol, vagy ásítózva üldögél a reggelije fölött. Minden esős novemberi és februári vasárnap a gyorsvasút peronján találkoztunk. A vonat érkezéséig tréfálkozva lökdösődtünk, miközben megbeszéltük az elmúlt hetet, ők kéz a kézben, én úgy egy lépésre tőlük, kezemet hátam mögött összekulcsolva, amikor pedig valami vicceset mondtam, kissé előrehajoltam.

Aztán begördült a vonat, mi pedig beszálltunk. A kocsit a néhány vasárnapi vendégségbe siető, selyempapírba csomagolt virágot tartó utast leszámítva szinte mindig üres volt. Általában egy sarokba telepedtünk le, ők egymás mellé, én pedig velük szembe.

Helle kicsit sápadt volt ezeken a délelőttökön, kicsit elgyötört a hosszúra nyúlt szombat után, melyet általában Toréval töltött, és órákon át csókolóztak. Amikor vasárnap elszabadult az anyjától, egy ideig csak ült, és hunyt szemmel erőt gyűjtött, miközben a vonat átdübörgött a nørreporti alagúton. Amikor a kocsit Østervoldnál kibukkant a kupén kívüli szűrkeségbe, arca egészen halovány színekben játszott, én pedig azon kaptam magam, hogy önkéntelenül elnyomom a cigarettámat, nehogy a füst zavarja a szemben ülő törékeny alakot. Mellette ott trónolt a tagbaszakadt Tore, a lényében rejlő melegséget hatalmas sálba bugyolálta, mely úgy huszonhatszor körbeérte a nyakát. Vasárnapi erdei kirándulásainkon mindig széldzsekit viselt, és állandóan csuromvizes lett, mert nem volt hajlandó esőkabátot felvenni.

Lassan ejtettük a szavakat, és élveztük a beszélgetés során felmerülő számtalan közönséges témát, melyeken időnként oly harsányan nevettünk, hogy a cserepes növények hirtelen, a reggeli fáradtsággal küszködő férfiak pedig rázkódni kezdtek a légmozgástól. Az eső hatalmas cseppekben esett az Øresund felől, amikor Klampenborgnál leszálltunk, és a peronon a kijárat felé tartottunk, majd át a téren a Røde Portig.

Az ismétlődés csak még termékenyebbé tette kirándulásainkat, mert szinte menet közben is növekedtünk. Az Állatkertnél mindig megbámultuk a lovas kocsikat, és meggyegettünk, hogy egyszer kipróbáljuk őket, de ebből sosem lett semmi sem. Az ember csak valami különös alkalommal kapaszkodik fel egy ilyen alkalmatosságra, például amikor leérettégizik. Egyébként is csak megzavartuk volna a vasárnapi szertartást.

Még az a bolondság is hozzátartozott a rituáléhoz, hogy a Főpályaudvaron találkoztam velük, ahelyett, hogy az Østerport állomáson szálltam volna fel. Az egész nem lett volna az igazi, ha nem tartjuk be az egyszer kimondatlanul elfogadott menetrendet.

Különösebb fecsegés nélkül belegázoltunk a ködös, nyálkás bükkerdőbe. Előbb felde-
rítő hajóként cikázva elélük kerültem, majd a farvizükön eveztem. Ismerőssel sohasem találkoztunk ezeken a nyirkos napokon, minden csak a miénk volt. A rövid gyaloglás után Helle arca teljesen megnyugodott, öntudatlanul a belekaroló Toréra támaszkodott. Beletrappoltunk néhány méretes pocsolóba, de észre sem vettük, mert a nyugalom és az együttlét hatására lassacskán feltöltődünk.

Utunk szinte végig lent vezetett a mezőn, így teljes hosszában nem láthattuk, de követ-
tük a kastélyig. Ott megálltunk, és kicsit bámészkodtunk a ködben. Találtunk egy kupac régi, megfeketedett havat, melyből csupasz kézzel hógolyót gyúrtam és az egyik pihenő szőnyeg mellbimbójára tettem. A hús melltartóról társalogtunk, miközben az olvadó hó lepottyant, erre hátat fordítottunk, és a Fortunvejen felé vettük az irányt.

Csak ritkán panaszkodtam, hogy egyedül kell csatangolnom, de az érzés pillanatokon belül elpárolgott, mert úgy éreztem, szentélyben vagyok, ahol az ember uralkodik az ilyen kitöréseken.

A Fortunában összedobtuk a pénzt teára és süteményre, melyet a pincér mindig egy kézben tartott, és felszolgálás közben karjával sajátosan legezett, ez szintén szigorúan hozzátartozott a kirándulásainkhoz. Testünk gőzölgött, mint a lovaké, amikor beléptünk a melegbe, arcunk pedig kipirult a teától. Sosem laktunk jól.

Miközben folytattuk utunkat, besötétedett. Az országúton mentünk Lyngbyig, kissé izgatottan, és kezdtük érezni a lábainkat. El kellett nyomnunk az elvá-
lás és a hétfői iskola gondolatát. Lassacskán beléptünk a Hellére boruló árnyékba. A frederiksberg-i ház hervadt borostyánjával, tornyaival és hatalmas, fekete ablakaival fenyegetően magasodott fölénk.

Lyngbyt általában öt óra tájban értük el, és cigarettára gyújtottunk, amíg a gyorsvas-
út feldübörgött a tóparti szakaszon. Amint beszálltunk a kocsiba, a meleg a lábunkba ereszkedett, és hatására szinte mozdítani sem bírtuk. Tompán bámultuk a kinti fényeket, amint a távolságtól függően különböző tempóban húztak el az ablak előtt. A kirándulást álomszerűen éreztük valahol a testünkben, most már csak az előttünk álló dolgokra gondol-
tunk.

Ők Hellerupban átszálltak a frederiksberg-i vonatra, én pedig Østerportig folytattam utamat. Hátradőltem, és felszegett fejjel figyeltem, ahogy Tore feláll és felsegíti Hellét. A csomagtartóból levette sapkáját, a fejébe nyomta, pár pillanatig még ott álltak, majd elköszöntek és az ajtóhoz mentek. Közben a vonat begördült az állomásra, és füttye még élesebben visszhangzott a fedett megállóban. Mielőtt eltűntek volna a másik vonaton, megfordultak és visszaintegettek, de mégsem váltak sóbálvánnyá, egyszerűen folytatták útjukat és belevesztek a tömegbe. Nyugtalan szívvel, és mégis eltelve helyezkedtem el, miközben a szerelvény továbbindult. Így teltek meg élettel e meghitt vasárnapok, melyek végül mégis a kielégítetlenség szúrós érzésével értek véget, ami arra ösztönzött, hogy újra és újra felkerekedjünk, és ugyanígy végigcsináljuk az egész szertartást, miközben abban reménykedtünk, hogy valami csoda folytán megváltozik a világ.

Helle még mindig idegen volt, de ezeken a napokon mégis mintha erősebb köteléket jelentett volna Tore és köztem. Amikor összeszedtem a bátorságom és belekaroltam, úgy éreztem, mintha barátomat érintettem volna meg olyan bensőségesen, ami egyébként lehetetlen lett volna. A kirándulás után hazaérve úgy faltam fel a vasárnapi vacsorát szü-
leimmel, bátyáimmal és sógornóimmal, hogy közben lélekben teljesen elkalandoztam, így fogalmam sem volt, miről beszélgetnek. Arra a kérdésre, hogy jól szórakoztunk-e, sem

igennel, sem nemmel nem tudtam válaszolni, csak morogtam valamit a bajuszom alatt, mire legidősebb bátyám megjegyezte, micsoda undok alak vagyok.

Aztán az első adandó alkalommal besurrantam a szobámba, és elővettem a könyveimet, anélkül, hogy ténylegesen tanultam volna. Végül betántorogtam az ágyba, és mély álomba zuhantam. Fehér ablakpárkányokról álmodtam, melyben virágtalan zöldsévények álltak, nyirkosak, mint egy trópusi dzsungelben.

Hétköznap ritkán láttam Hellét. Tore mindennap elbiciklizett érte az iskolába és hazakísérte, mert a lány hét közben sehova sem mehetett. Az ajtó becsukódott mögötte, ő pedig köddé vált a hatalmas házban.

De néha hármasan találkoztunk a városban, ilyenkor igazoltan tartózkodott távol otthonról délután, mert el kellett intéznie valamit. Sétáltunk egyet a Strøgeten. Aztán Tore hagyta álmainkat beteljesülni. Büszkén vonult Hellét karonfogva, miközben az udvari bolond ide-oda ugrándozott mellettük, belelépett a vízvezető csatornába, hol az egyik, hol a másik oldalról kerülte meg a szembejövőket, miközben megpróbált lépést tartani a párral, mely az indián orrát követve átvágta magát a tömegben.

Helle alakja beleillett az utca forgatagába. Szépségével kitűnt a többi lány közül, és járásában volt valami magától értetődő természetesség, melynek hatására valami elpattant bennem. Ritkán viselt fejedőt, és amikor pár lépéssel megelőztek a tömegben, világos haja úgy fénylett, mintha az Úr napsugara egyedül az ő fejére hullott volna.

Először a Városházától a Kongens Nytorvig mentünk végig a Strøgeten, majd megfordultunk, és a szemközti járdán visszafelé is megtettük ugyanezt az utat.

Biciklimet a Városháza előtti téren állítottam le, ide visszaérve elbúcsúztunk egymástól. De időbe telt, mire végül tényleg elváltunk. Többször is a pedálra tettem a lábam, hogy induljak, de akkor mindig eszünkbe jutott valami, valakit még ki kellett tárgyalnunk, vagy éppen megláttunk egy könyvet az egyik kirakatban, melyet még gyorsan meg kellett néznünk, és így tovább, amíg csak Hellének fel nem kellett szállnia a villamosra, vagyis az utolsó, amit láttunk belőle egy szőke fej és egy zöld ruha volt, amint eltűnt a hatoson.

Egy darabig még zavartan meredtünk magunk elé. Aztán Tore visszatért a valóságba, oldalba bökött, mire én felpattantam a biciklimre és mappámmal a kormányon hazatekertem.

Időnként táncolni jártunk. A környező iskolákban mindig rendeztek tornatermi bálakat, melyeken rossz zenekarok játszottak, a srácok pedig ott tébláboltak szép és kevésbé bájos hölgyekkel. Engem állandóan összehoztak egy mindenén vihogó fruskával. Fényévekre voltunk Hellétől és Torétól, akik csak egymással táncoltak, mindenkitől elszigetelten, buborékba zárva a forró katlanban. Két táncot kaptam Hellével.

Úgy tartottam, mintha a következő pillanatban el akarna tűnni a terem közepén, és akkor mi lett volna velünk? Az volt az érzésem, hogy kezem eltűnik tündérhátában, de akkor hirtelen megéreztem az illatát. Kezet váltottam kezében, nehogy megérezze, milyen melegem van. Tore az én kísézőmmel beszélgetett, de időnként szórakozottan felnézett, és pillantása végigsiklott a táncolókon, míg nem megnyugodva megállapodott rajtunk, mire arca felderült. Helle és én belekeveredtünk egy furcsa közösségi táncba, melyben az embernek mindenféle donnával kell táncolnia, Helle el is sodródott mellőlem. Tore felbukkant a táncparketten és beállt a férfiak sorába. A zenekar a Stan és Pan zenéjét játszotta, mi pedig úgy keringtünk, mint egy bivalycorda. A zene elhallgatott, és bár Tore legalább négy hölgyre állt Hellétől, egy szempillantás alatt ott termett, és szinte észrevétlenül félretolta a reménykedő ifjút, aki éppen meghajolt a lány előtt. Ő észre sem vette alkalmi lovagját, biztonságban érezte magát Tore mellett, mint az a madárka, mely leszáll a jól ismert ágra és kényelmesen igazgatja tollait. Én egy lila ruhás aggszűz mellett izzadtam, és

segélykérő pillantást küldtem Tore felé, aki fejét kicsit félrebillentette, így érezhette Helle hajának illatát. Sajnálkozva tekintett rám.

Hellével való megismerkedése után Tore egy kicsit visszafogottabb lett. Nem mintha idegenné vagy hideggé vált volna, de már nem volt olyan hangadó az iskolában. Még mindig vitathatatlanul őt tekintettük vezérünknek, de érettebbé, nyugodtabbá vált. Támaszkodni lehetett rá, és olimposzi sugárkoszorú vette körbe alakját. Nem magához ragadta a vezér szerepét, egyszerűen mindenki kívánságát kielégítve észrevétlenül belesiklott a szerepbe.

Helle változtatta meg, anélkül, hogy bármi különöset tett volna. Mágikus ereje, mely az anyjából áradó veszéllyel egyenes arányban nőtt, alakította Torét, így a fiú még nagyobb-nak látszott.

Ritkán maradtam kettesben Hellével. Csak hármásban találkoztunk. Egy aranylő szombat este mindkettejüket vörösborra hívtam. Fél nyolckor csöngettek, az ajtóban Helle állt, egyedül. Kinéztem az indián után, de nem volt ott. Idióta arckifejezésemet látva Helle rám nevetett, mire végre összeszedtem magam és bevezettem.

– Hol hagyta Torét? – kérdeztem esetlenül.

– Kicsit késik – felelte.

– Vagy úgy – dadogtam felettébb értelmesen.

Miközben kibújt a kabátjából, elmesélte, mi történt.

– A villamos felé menet a sárkányos szökőkút peremén egyensúlyozott és belecsúszott. Hangos kacagásban tört ki, én először bambán álltam, aztán kezdtem megérteni a történeteket.

– Látnod kellett volna, Janus, látnod kellett volna! – meggörnyedt a nevetéstől, így meztelen háta kivillant a haja alól.

– Egészen a melléig vizes lett. Befeküdt és pancsolt, mint egy hatalmas óvodás.

Mindketten neveltünk, mire anyám kijött az előtérbe megkérdezni, mi történt.

Helle a nevetéstől szinte fuldokolva köszönt, és megmagyarázta a kacagásorgiát.

– Rettenetes – válaszolta anya a rá jellemző komolysággal, mellyel házasságuk alatt apám fertőzte meg.

– Hazament ruhát váltani – folytatta Helle. Aztán útban a szobám felé elmesélte, hogy is történt a dolog. A városháza felől gyalog mentek, amikor Tore megpillantott egy magányos galambot átszállni a tér felett. Meg akarta fogni, hogy örök szerelme jeléül a lánynak adja. Mivel nem sikerült elkapnia, másként akarta bebizonyítani szerelmét, az amager-i buszra várók legnagyobb megdöbbenésére hirtelen felugrott a szökőkút peremére. Mindkét karját kitérte, és teli torokból kiabálva sétált körbe; amikor éppen meg akart kapaszkodni az egyik kiszögellésben, megbotlott, és lábbal előre a vízbe esett. Az emberek megzavarodtak, fogalmuk sem volt, mit kellene tenniük. Az esés veszélyesnek tűnt, hiszen akár lábát is törhette volna. De indián hamarosan segítség nélkül kimászott, és karját győzedelmesen emelte a magasba, mintha a tömeg éljenzését fogadná, majd csuromvizesen lemászott Helléhez. A lány szinte tombolt a sokktól, és hazazavarta nadrágot cserélni. A fiú kedvese reakciójától megszeppenve, víztől cuppogó cipőjében boldogtalanul elrohant, vizes nadrágszárát szinte húzva maga után. Helle pedig felszállt a villamosra, hogy Janus ne várjon rájuk hiába a vörösborral. És azért is, hogy kicsit megbüntesse Torét. Most azonban egész testében rázkódva nevetett.

A nappaliból behoztam egy kényelmes széket, és leültem. Én magam az íróasztal-székre telepedtem, és ahogy a nevetési roham után ott pukkadoztunk, rádöbbszünk, hogy életünkben először maradtunk kettesben.

Világoszürke szoknyát viselt, piros, hátul gombos pulcsival.

Helle számára teljesen természetes volt a szünet, de aztán észrevette, hogy én furcsán nézek és fészkelődöm.

– Megkínálsz egy cigivel? – kérdezte.

Felugrottam, és mindenfelé kerestem, mert teljesen megfeledkeztem róla, hogy vettem egy csomaggal, melyet ki is tettem a vendégeknek. Közben ő már kiszolgálta magát, én pedig tovább szerencsétlenkedtem a meggyújtásával.

Aztán én is vettem egyet, a szünet így még hosszabbra nyúlt.

– Hogy van az édesanyád? – kérdeztem a magam zseniális módján.

Hirtelen egy árnyék lépett közénk, megállt, meglegyintett, majd eltűnt, Helle pedig rezzenéstelen arccal felelte, hogy jól.

Némán cigarettáztunk tovább. Bekapcsoltam a kisértőrádiót, bár tisztában voltam vele, hogy Torének nem fog tetszeni, ha megérkezik. Gyűlölte a beszélgetés helyett lármázó masinákat.

A helyzetet csak tovább rontva az előző stílusban folytattam:

– Szerintem anyád nagyon kedveli Torét.

Helle szúrós szemmel nézett rám.

– Gondolod?

Tekintete nyílt volt, de amint kimondta a reménykedő szavakat, máris kifejezéstelenné vált.

Furcsa viktoriánus beszélgetésbe keveredtünk, de a labdát feldobtam, és most tanácsalanel keríngett a levegőben, mintha nem tudná eldönteni, hol érjen földet.

A szavak fölöslegesek voltak, hiszen mindketten tisztában voltunk vele, hogy Junkersen asszony esetében nem beszélhetünk szeretetről vagy utálatról. Belőle teljesen hiányzott a rokon- és ellenszenv érzése, ő egyszerűen birtokolt, és amit nem birtokolhatott, azt gyűlölte.

Helle szemében egy csapásra kialudt a vidámság, mely a Városháza szökőkútjából csuromvizesen kimászó Tore látványától gyulladt. Helyette félelem paráztolt valahol a pupillájában, mint valami gyenge, elhaló láng. Hajának fénye eltompult, és arcából egy pillanat alatt minden szín kiszökött. A lábam alól kicsúszott a talaj, kiléptem a sötétbe, és a felismerés, hogy mindketten ismerjük az erőt, mely veszélyként leselkedik világunkra, és nem tudjuk irányítani vagy megérteni, az összetartozás boldogtalan érzésével töltött el minket. Tekintetünk egy pillanatra keresztezte egymást a levegőben, de én lesütöttem a szemem és eszelősként babráltam a poharakkal, valamint az ajándékba kapott Chiantival. Korábban már kihúztam a dugót, hogy a bor levegőt kapjon, aztán újra bedugtam, és most olyan lassan vettem ki, hogy az már végtelenségnek tűnt, eközben a cigaretta füstje csípte a szememet, és könnyet csalt a szemem sarkába.

A helyzet szinte pattanásig feszült. Csöngetés oldotta fel, és Tore kis idő múlva széles karmozdulatokkal betrapolt a szobába, kék nadrágot és zakót viselt, melyet egyébként utált és sosem hordott.

– Konfirmáción voltam – harsogta vidáman. – A Sárkányos kútban, aztán elvesztettem a borostyánpálcámat, és alá kellett merülnöm érte. De rátaláltam. A hálás polgárok arany-székből hoztak egészen ideig! – Átcaplatott a szobán, átölelte Hellét, elhelyezkedett az ölében és elordította magát:

– Vörösbort, Janus, vörösbort ide!

Soós Anita fordítása

Nygift 1956. – *Under vejr med mig selv* verseskötet 1956.

Frihavnen 1960. – *Konfrontation* verseskötet 1960.

Den kroniske uskyld részlet a *Krónikus ártatlanság* című regényből 101–112. o.
Gyldendal København

Klaus Rifbjerg (1931) a mai dán irodalom legtermékenyebb és legsokoldalúbb alakjainak egyike. Hihetetlen mennyiségű írói termésébe a több mint száz könyvön kívül rádiójátékok, film- és tévés forgatókönyvek is tartoznak. Először a *Kifürkészem magam* című verseskötettel jelentkezett 1956-ban.

Újságíróként és kritikusként ugyancsak ismert, egyebek közt az *Information* és a *Politiken* című lapokból; ironikus és satirikus hangja nemegyszer hatott sokakra kihívóan. A modernizmus térnyerési küzdelmeiben, 1959 és 1964 között Villy Sørensenel együtt szerkesztette a *Vindrosen* c. folyóiratot, majd 1984-től hét éven át a Gyldendal könyvkiadó igazgatója volt.

Munkásságát számos díjjal jutalmazták, legutóbb 2001-ben az Újságírók Díjával és az Anyanyelvi Díjjal.